

Кислий А.О.

Чернігівський національний педагогічний
університет ім. Т.Г.Шевченка

ПРОБЛЕМИ СПОРТУ ТА ЗДОРОВ'Я ЛЮДИНИ У СОЦІАЛЬНІЙ КОНЦЕПЦІЇ ХРИСТІАНСЬКОЇ ЦЕРКВИ

ABSTRACT. The basic approaches to the theoretical and practical solving the sport problems in the social conception of the leading Christian churches are examined in the article. Christianity builds the theological views on the social problems of sports, physical culture, religion, churches and their relationship on the base of the Bible, writings of the Church Fathers, Christian writers and church documents.

The thoughts about the sports that are prevalent in the church world were not constant and varied according to the character of the epoch. The split of the Christian church has defined the differences and peculiarities of the approaches to the development of sports culture from tolerance to the complete ban.

Today the church considers sports as an integral part of the spiritual development of a person, as a mean of strengthening the young people's health, preparing the younger generation to work and defending the faith. It regards as essential to include sports and physical culture into the system of the personality Christian education, which is based on the Christian anthropology and contributes to its holistic development, focused on the Christian values, morality and ethics. However, the church does not approve such things in sport as commercialization, politicization, forming the cult of pride, doping manipulations, adjusting children to the professional sports, and moreover, such competitions in which serious injuries are caused intentionally.

Keywords: sport, human health, Christian church, Christian social conception.

Сьогодні до теоретичного та практичного вирішення проблеми спорту, фізичного виховання, здоров'я людини долучаються педагоги, психологи, лікарі, спортсмени, тренери тощо. Активно розпочала працювати в цьому напрямку церква. Новий характер державно-церковних відносин та вільний розвиток релігійних організацій в Україні дозволяють церкві осмислити і реалізувати плани щодо участі в повноцінному формуванні людини. У концептуально завершеному вигляді богословські погляди на суспільні проблеми та їх вирішення нині викладені більшістю християнських церков.

Проблема дослідження полягає в різноманітності таких соціальних явищ як спорт, фізична культура і релігія, неоднозначності оцінок ступеня впливу їх один на одного, а також у відсутності фундаментальних наукових досліджень з даного питання. Тому слід звернутися до Біблії, творів Отців Церкви, християнських письменників, церковних документів, адже цій тематиці приділялося недостатньо уваги, багато теологів були зайняті духовними питаннями і не робили акцент на фізичному вихованні людини.

Християнство завжди у вирішенні соціальних питань звертається до творінь Отців Церкви, які залишили спадщину, в якій можна знайти відповідь на будь-яке актуальне питання. Отці Церкви критикували спорт (Олімпійські ігри) як справу не богоугодну. Це пов'язано з тим, що на зорі християнства Олімпійські ігри були змаганнями, які з'явилися в античності як частина язичницького культу і супроводжувалися жертвопринесенням та ідолопоклонством. Святі Отці засуджували шалений, гріховний стан, все те, що веде людину від Бога – пристрасті. Заради лаврового вінка і слави олімпійці тренувалися все життя, прагнули перемоги будь-якою ціною, аж до самознищення. Це в наші дні часто викликає нарікання на християн, які на

багато століть призупинили розвиток однієї з важливих сфер життєдіяльності людини і суспільства.

Разом з тим богослови вважали, що подібної спортивної завзятості часто не вистачає християнам. Святитель Василь Великий, вказуючи юнакам на те, що шлях до Царства Небесного тернистий і вимагає постійних духовних вправ, наводив приклад великих олімпіоніків, які, зазнавши багато труднощів, боролися за вінок з дикої маслини. Спорт здатний бути нешкідливим захопленням, і, більш того, може сприяти досягненню цілей християнства. Таким чином вже Святі Отці обачливо стверджували про те, що «спорт» корисний для зміцнення здоров'я, а також загартовує характер, прищеплює такі важливі якості, як завзятість і старанність. Спорт виховує дисципліну, організованість, цілеспрямованість, критичність, уміння налаштуватися на подолання складностей та суперечностей.

Думки з приводу спорту, що побутують в церковному середовищі не були постійними і змінювалися відповідно до характеру епохи. Багато християнських філософів і теологів не обтяжувались оцінкою спортивних занять. Дехто переконаний, що піклування про тілесну силу і красу чуже християнству, а спорт – це явище, що сягає корінням в античний, язичницький світ і тому однозначно гріховне.

Розкол християнської церкви на православну і католицьку визначив значні відмінності і особливості розвитку спортивної культури в рамках православ'я і католицизму. У Візантії ставлення до змагань було більш терпимим, ніж в Римі, в силу світських традицій імператорської влади. Православна церква, яка перебувала в повній залежності від імператора, була змушена це визнавати. Католицька ж церква, що сформувалася як позадержавна церковна структура з єдиною централізованою владою Папи Римського, більш послідовно виступала проти спортивних ігор і розваг.

Найбільш сприятливий вплив на зародження і розвиток сучасного спорту в світі має протестантизм, який найбільшою мірою відповідав основним принципам ідеології лібералізму, вільної ринкової конкуренції та психології індивідуалізму. Спорт в протестантській релігії був визнаний однією з найбільш істотних можливостей досягнення індивідуального успіху і благополуччя.

Починаючи з ХІХ ст., у зв'язку з розвитком капіталізму і ослабленням впливу релігії в суспільстві, західні християнські церкви займають активну позицію по відношенню до спорту. Ідея єдності «духу і плоті» отримала практичне втілення, а спорт був офіційно визнаний як протестантською, так і католицькою церквою. Численні протестантські та католицькі організації, створені за типом Асоціації молодих християн, в різних частинах світу стали проповідувати ідею гармонійного виховання людини. Церква почала розглядати заняття спортом як невід'ємну частину духовного розвитку людини, а фізичну пасивність і відстороненість – як одну з людських вад. Спорт отримує визнання в навчальних закладах та серед робітничої молоді.

Спорт і релігійність у період бурхливого економічного розвитку і трансформації культурно-ціннісних орієнтацій, у зв'язку з раціоналізацією культури і розвитком прагматизму в суспільстві, втрачають свою сакральність. Основні принципи Олімпізму як філософії життя, що звеличує та об'єднує в гармонійне ціле якість тіла, волі та розуму, поєднує спорт з культурою та освітою, служить гармонійному розвитку людини, гарантує права людини та заперечує будь-яку дискримінацію, забуті. Процеси комерціалізації спортивної культури, матеріальна вигода беруть верх над ірраціональним початком, принцип чесної гри в спорті поступається місцем видовищам і грошам.

Сьогодні церква вимушена адекватно реагувати на ті виклики, які породжені спортом і пронизують всі без винятку суспільні сфери. Церква наголошує на необхідності діалогу зі світом спорту, з уболівальниками, з молоддю, спортивними співтовариствами. Але спорт, спосіб життя спортсмена і ті соціальні установки, які пов'язані зі спортом, фізичною культурою, є альтернативою релігійному способу життя і тим ідеалам, які проповідують християнські релігійні інститути. Спорт орієнтує не на порятунок душі, чи не устремління до справжнього, вічного життя. Світ спорту культивує силу тіла, здоровий спосіб життя, активну громадську і життєву позицію, має свою сформовану систему цінностей, устремління й ідеали.

Церква розглядає фізичну культуру насамперед як засіб зміцнення здоров'я молоді, майбутніх батьків, підготовки підростаючого покоління до праці і захисту віри. Вважає за необхідність включення фізичної культури у систему християнського виховання особистості, адже здоров'я, в гармонії душі і тіла – це безцінний дар Божий. Церква організовує спортивні змагання з різних видів спорту, створює спортивні секції для молоді, має власні адміністративні інститути, які шукають шляхи узгодження релігії і спорту, що є досить перспективним соціальним служінням.

Християнська церква з метою посилення своїх позицій в суспільстві починає активно пропагувати християнські віровчення за допомогою спорту. Заняття спортом стають частиною програм християнських місіонерських організацій. Для того щоб відповідати новим віянням в світовому спортивному русі, західно-християнська церква змушена пристосовуватися до них іноді на шкоду власній етиці. Найбільшою мірою в цьому досягла успіху протестантська церква. Багато священників, отримуючи базову підготовку вчителів фізкультури, беруть активну участь в світських спортивних змаганнях. Сучасний священник вимушений знаходиться перед вирішенням проблеми крайностей спорту як частини життя, людської історії і культури в яких немає однозначності з християнською доктриною.

В умовах високих психологічних та фізичних навантажень, постійних стресових ситуацій спортсмени все частіше починають звертатися до релігії. Люди, що пристрасно захоплюються спортом, за твердженням деяких дослідників, потенційно більш схильні до релігії, ніж більшість звичайних громадян. Сьогодні перед початком змагань спортсмени відвідують релігійні служби в храмах, читають молитви, цілують релігійні амулети і хрестики.

Звернення спортсменів до релігії сприяє їх внутрішній самодисципліні, командній згуртованості і в кінцевому підсумку – досягнення високих спортивних результатів. Присутність релігії у спорті, як і в інших сферах сучасного життя, нині вже стало звичним явищем.

На жаль, часто самі християни безвідповідально ставляться до свого здоров'я. У таких людей відповідно не вистачає сил і до духовних вправ. Поширений стереотип скорботи і смиренності християнина буває своєрідним аргументом не зміцнювати своє здоров'я через фізичні вправи, які, на їхню думку, не сумісні з християнськими ідеалами.

В умовах сучасної модернізації, активні процеси секуляризації суспільства парадоксальним чином викликають і підсилюють інтенсивне одухотворення деяких сторін буття людини. Будь-яка спортивна гра, поряд з відволіканням від повсякденного життя, здатна занурювати в особливу атмосферу емоційного підйому, нерідко пов'язаного з виходом людини з чуттєвої реальності у світ трансцендентного. Для багатьох спортсменів і активних уболівальників спорт вже давно став своєрідною формою релігії, а найбільші спортивні змагання перетворилися в свого роду релігійне священнодійство, яке здатне притягувати на спортивні арени, до екранів телевізорів і комп'ютерів мільйони уболівальників і глядачів, перетворюючи весь світ на магічну церемонію.

Проте церква не схвалює такі явища в спорті як комерціалізація та політизація професійного та олімпійського спорту; втрата високих ідеалів Олімпізму як філософії життя; виникнення культу гордині, що віддаляє людину від християнства та здорового духовного і фізичного життя; руйнівні для здоров'я технічні і фармацевтичні засоби, особливо, допінгові маніпуляції; спортивний фанатизм, що найбільш виразно проявляється в футболі; залучення до професійного спорту дітей, а тим більше такі змагання, результатом яких можуть бути тяжкі фізичні та психічні травми.

Отже, церква визначає сучасний стан спорту та здоров'я людини як кризовий. В якості альтернативи пропонує спорт, фізичну культуру та здоров'я людини, засновані на християнській антропології, яка сприяє цілісному розвитку особистості, орієнтована на християнські цінності, норми моралі і моральності.